

Komunikaciona matrica

Procena komunikacionih veština

- ■ za osobe u najranijim fazama razvoja komunikacije
- ■ za osobe koje koriste bilo koji oblik komunikacije uključujući pre-simboličke ili alternativne i augmentativne forme

Čeriti Rouland, Ph.D.

©1990, 1996, 2004

Takođe dostupno u verziji prilagođenoj roditeljima

Komunikaciona matrica je zapravo niz od četiri matrice koje predstavljaju četiri osnovna razloga za komunikaciju i sedam nivoa kompetencije. Nivoi kompetencije razlikuju se po ponašanju koje se koristi za komunikaciju, u rasponu od predintencionalnog ponašanja do upotrebe iskaza od dva i tri simbola. Organizacija Matrice zasniva se na uzorku od devet odojčadi tipičnog razvoja koja su procenjivana tri puta između šestog i dvadesetog meseca starosti. Matrica je alat za procenu dizajniran da tačno odredi na koji način dete trenutno komunicira i da obezbedi okvir za određivanje logičnih komunikacionih ciljeva u pogledu specifičnih ponašanja i komunikativnih funkcija ili namera na koje se treba fokusirati. Matrica je dizajnirana za upotrebu sa decom sa teškim smetnjama u komunikaciji uključujući i teška senzorna, motorička i kognitivna oštećenja. Kroz čitav materijal Matrice osoba koja se procenjuje naziva se „vaše dete“. Imajte na umu da je Matrica jednako primenljiva u radu sa odraslima koji funkcionišu na najranijim nivoima komunikacije. Takođe, može biti korisna za procenu male dece bez teških smetnji u razvoju koja su u ranim fazama komunikativnog razvoja.

Matrica ima dva glavna dela - ovu knjižicu i zaseban Profil. Nakon što pročitate ovaj uvod na stranicama jedan i dva, na strani tri ćete pronaći uputstva. Nakon toga ćete pronaći četiri matrice, po jednu za svaku od četiri glavna razloga za komunikaciju. Svaka matrica uključuje niz pitanja na koje odgovarate na samoj matrici. Popunjavanje ovih matrica će vam dati specifične informacije o tome kako se tačno vaše dete izražava.

Nakon što odgovorite na pitanja na stranicama od tri do šest moći ćete da kreirate Profil. Profil sumira informacije prikupljene na stranicama od tri do šest i omogućava da jednim pogledom steknete uvid u to kako se razvijaju detetove komunikacione sposobnosti.

Četiri osnovna razloga za komunikaciju

U najranijim fazama komunikacije lako možemo uočiti četiri osnovna razloga za komunikaciju sa drugim ljudima. Kako starimo i postajemo sofisticiraniji komunikatori, razvijamo i složenije razloge za komunikaciju i treba da izrazimo potpuno nove poruke koje ne mogu biti izražene ranim komunikativnim ponašanjima. Matrica je organizovana kroz četiri osnovna razloga za komunikaciju koji su opisani u nastavku.

- Čeriti Rouland, Ph.D. je profesor pedijatrije sa Oregon instituta za invaliditet i razvoj Univerziteta za zdravlje i nauku Oregon u Portlandu, Oregon.

1. Da ODBIJETE stvari koje ne želite ...

Čak i novorođenčad obično mogu jasno dati do znanja kada im se ne sviđa ono što se dešava – ili su gladni ili povređeni ili im je iz nekog drugog razloga neprijatno. Kako starimo, nalazimo konvencionalnije načine da odbijemo neželjene stvari i da izbegavamo stvari koje ne želimo čak i pre nego što budu ponuđene.

2. Da DOBIJETE stvari koje želite ...

Kada naiđemo na nešto što nam se sviđa, želimo da imamo više toga ili da se to ponovi. U početku, bebe mogu samo da pokažu da im se sviđa nešto što se već dešava. Kasnije shvate kako da učine da im ljudi daju ono što žele, čak i ako to još uvek nije ponuđeno.

3. Uključivanje u SOCIJALNE interakcije ...

Za većinu ljudi socijalna interakcija je izuzetno važan aspekt života. Veliki deo komunikacije je dizajniran isključivo za održavanje interakcije sa drugom osobom. Bebe napreduju kada dobijaju pažnju drugih i brzo uče kako da je privuku. Na kraju nauče ljubaznije i manje sebične načine da zadrže drugu osobu u interakciji.

4. Da pružite ili tražite INFORMACIJE ...

Kako deca rastu sve ih više zanimaju stvari izvan sebe i uče da traže informacije, formulišu i odgovaraju na pitanja i pružaju informacije. U početku ove poruke imaju oblik odgovaranja na pitanja sa „da“ i „ne“, postavljanja jednostavnih pitanja, označavanja stvari i davanja komentara. Ove poruke uglavnom zahtevaju internu reprezentaciju iskustava i korišćenje simbola za manipulaciju informacijama.

Komunikativna ponašanja

Kako se razvijamo postepeno postajemo sposobni da izrazimo poruke na suptilnije, konvencionalnije i društveno prihvatljive načine. Rana komunikativna ponašanja će biti negovorne vokalizacije, motoričko ponašanje, gestovi, izrazi lica i kontakt očima. Ponekad, dete sa teškim ortopedskim oštećenjima može koristiti jednostavan mehanički uređaj. Kasnije učimo da koristimo simbole za komunikaciju uključujući reči, gestove, pisane reči ili Brajevo pismo, opipljivi simboli (kao što su simboli slika ili trodimenzionalni simboli) ili elektronski komunikacioni uređaji koji sadrže jedan od ovih sistema simbola.

Posetite www.designtolearn.com za informacije o srodnim istraživanjima i edukativnim materijalima.

Sedam nivoa komunikativne kompetencije

Sedam nivoa komunikativne kompetencije predstavljenih u Komunikacionoj matrici opisana su ispod.

NIVO I: PREDINTENCIONALNA PONAŠANJA ... i stanja koja ona odražavaju

Ova ponašanja su refleksivna ili reaktivna pre nego namerna/intencionalna, ali deluje da su povezana sa određenim stanjima blagostanja. Roditelji tumače ova ponašanja kao izražavanje određenih unutrašnjih stanja kao što su glad, udobnost ili bol.

NIVO II: INTENCIONALNA PONAŠANJA ... koja funkcionišu kao komunikacija

Ova ponašanja su intencionalna ali nisu intencionalno komunikativna. Odnosno, deca ne shvataju da mogu da koriste ova ponašanja za kontrolu ponašanje druge osobe. Ipak, neka od ovih ponašanja imaju komunikativnu funkciju budući da ih roditelji tumače kao komuniciranje nečega. Na ovom nivou deca ne uspostavljaju kontakt očima pre ispoljavanja potencijalnog komunikativnog ponašanja niti čekaju odgovor odrasle osobe. Umesto toga, deca rade direktno sa objektima i ljudima umesto korišćenje predmeta da privuku pažnju osobe ili korišćenje osobe za dobijanje željenog predmeta.

NIVO III: NEKONVENCIONALNA KOMUNIKACIJA ... korišćenje predboličkih ponašanja

Ovo je kritična faza. Sada deca **namerno** komuniciraju ali koriste nekonvencionalni načini komuniciranja, kao što su pokreti tela, akcije nad ljudima i predmetima, vokalizacije (ili aktiviranje prekidača za one sa ozbiljnim ortopedskim oštećenjima). Ponašanje se naziva nekonvencionalnim zato što ne predstavljaju društveno prihvatljivo sredstvo komunikacije u svetu odraslih. Iako su ova ponašanja izuzetno efikasna, obično se na kraju zamenjuju konvencionalnijim gestovima.

NIVO IV: KONVENCIONALNA KOMUNIKACIJA ... korišćenjem predboličkih ponašanja

Na ovom nivou deca namerno komuniciraju koristeći konvencionalne (ili društveno prihvatljive) gestove i vokalizacije. Konvencionalni gestovi će nastaviti da se koriste u detinjstvu i odraslom dobu u cilju efikasnog povećanja simboličkog ponašanja. Dete sada ima „dvostruku orijentaciju“: ono deluje ili se orijentiše i prema osobi i prema temi komunikacije u isto vreme. Dvostruka orijentacija se često postiže kombinacijom gestova (npr. zagledan u nekoga dok pokazuje na nešto). Deca sa oštećenjem vida možda neće razviti mnoga od ovih ponašanja.

NIVO V: KONKRETNI SIMBOLI ... koji predstavljaju specifične referente

Na ovom nivou deca su u stanju da predstavljaju sredinski entitet (referent) kroz upotrebu konkretnih simbola kao što su „prirodni“ ili „slikoviti“ gestovi (gestovi za „moj“, „sedi“, „dođi“), pantomima radnji ili predmeta ili korišćenje opipljivih simbola (slike ili objekti koji se koriste kao simboli). Ovi konkretni simboli odnose se na sredinske entitete na dva načina. Prvo, imaju 1:1 odnos prema specifičnom referentu. Drugo, oni imaju jasnu perceptivnu vezu sa referentom odnosno imaju fizičkih sličnosti poput izgleda, zvuka, dodira ili pokreta. Deca sa teškim ortopedskim oštećenjima mogu pristupiti opipljivim simbolima korišćenjem prekidača ili drugog mehaničkog uređaja, ili pokazivanjem, dodirivanjem, pogledom i slično. Kod većine dece, V nivo se ne javlja kao zaseban stepen komunikativnog razvoja. Umesto toga, ponašanja na nivou V imaju tendenciju da budu isprepletana sa ponašanjima na nivoima IV i VI. Međutim, nivo V može postati zasebna i kritična faza razvoja za decu sa teškim smetnjama u razvoju za koje konkretni simboli mogu biti jedini simboli sa značenjem. Takođe, može poslužiti kao prelazna faza kod dece sa lakšim smetnjama u razvoju koja otežano usvajaju apstraktne simbole.

NIVO VI: APSTRAKTNI SIMBOLI ... koji predstavljaju specifične reference

Na ovom nivou deca su u stanju da predstavljaju sredinske entitete kroz upotrebu apstraktnih simbola kao što su govor, gestovi, Brajevo pismo ili pisane reči, apstraktni grafički simboli ili trodimenzionalni apstraktni simboli (određeni oblik ili tekstura koja je proizvoljno određena kao simbol za nešto). Ove simboli imaju čisto proizvoljan odnos prema svojim referentima – to jest, nisu perceptivno slični njima. U ovoj fazi dete koristi apstraktne simbole jedan po jedan, pre nego u kombinaciji. Deca sa teškim ortopedskim oštećenjima mogu pristupiti simbolima pomoću prekidača ili drugog mehaničkog uređaja ili pokazivanjem, dodirivanjem, pogledom, i slično.

NIVO VII: JEZIK ... kombinovanje simbola

Na ovom nivou deca koriste simbole u kombinacijama od dva ili tri simbola prema gramatičkim pravilima odnosno sintaksi. Značenje iskaza može se promeniti ako se promeni redosled simbola. Deca sa teškim ortopedskim oštećenjima mogu pristupiti simbolima korišćenjem prekidača ili drugog mehaničkog uređajem ili kroz pokazivanje, dodir, usmeravanje pogleda i slično.

Uputstva

Izvori podataka

Koristite bilo koju kombinaciju posmatranja, intervju sa roditeljima ili nastavnicima i direktnih pokušaja izazivanja komunikacije da utvrdite koja ponašanja je dete sposobno da proizvede da izrazi stanja (na nivou I), funkcije (na nivou II) ili namere (na nivoima III-VII).

Bodovanje

U svakoj matrici postavite sebi ili onome koga ispitujete pitanja iz „Pitajte ova pitanja” kolone. Ukoliko je odgovor DA, zaokružite slovo pored svakog ponašanja koje dete koristi da izrazi to stanje, funkciju ili nameru u odgovarajućoj koloni - „Odgovori ovde”. Obavezno za odgovor koristite kolonu sa istim brojem kao i pitanje na koje odgovarate. Slova u kolonama „Odgovori ovde” odgovaraju navedenim ponašanjima pod rubrikom „Komunikativna ponašanja”. Označite samo ponašanje koje dete proizvodi **samostalno** (odnosno bez pomoći) i **dosledno** (javlja se u većini slučajeva kada se stvori odgovarajuća prilika). Većina pitanja se odnosi na namere koje se mogu izraziti na više različitih nivoa. Pošto većina dece pokazuje kompetencije iz dva ili više nivoa u bilo kom trenutku, verovatno ćete označiti ponašanja na dva ili više nivoa da biste odgovorili na svako pitanje. Na primer, dete može koristiti različita ponašanja da zahteva novi objekat, uključujući izgovorenu reč „kolačić” (nivo VI), davanje slike kolačića (nivo V) i pokazivanje na kolačić i gledanje u vas (nivo IV).

Gde početi

Počnite sa ODBIJANJEM i prođite kroz ostala tri glavna razloga za komunikaciju (DOBIJANJE nečega, SOCIJALNE interakcije, INFORMACIJE). Na svakoj stranici trebalo bi da idete od prvog do poslednjeg pitanja. Ukoliko dete demonstrira vrlo malo ili nimalo ponašanja koja deluju kao intencionalno komunikativna počnite sa prvim pitanjem na svakoj stranici i prođite kroz sva naredna dok ne budete sigurni da ste iznad nivoa detetovih mogućnosti. Ukoliko dete koristi bilo koju vrstu simbola (govor, znakove, slikovne simbole i sl.) ili ukoliko ima prilično obiman repertoar intencionalnih komunikativnih gestova, pitanja na koja se može odgovoriti na nivou I, II ili čak III mogu biti prelaki za dete, odnosno, dete je možda već napredovalo izvan ovih nivoa komunikacije. U ovom slučaju možete samo označiti ova pitanja kroz kolone za odgovore kako biste ukazali da su podvedeni (ili zamenjeni) pod više nivoe veštine.

Načini da ODBIJE stvari koje ne želi

Postavite ova pitanja	Odgovore ovde	Komunikativna ponašanja	Nivo
1. Izražava neugodnost Da li znate kada je vašem detetu nelagodno (u bolovima je, mokro, gladno, uplašeno)? ☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, šta vaše dete radi zbog čega pomišljate da mu je neugodno?	1 a b c d e f	a) Promene u posturi (ukrućeno telo, uvijanje, okretanje) b) Pokreti udova (šutanje, udaranje rukama) c) Pokreti glave (okretanje glave) d) Izrazi lica (grimase) e) Vokalizacije (plač, roktanje, vrištanje) f) Drugo ponašanje _____	I. Predintencionalna ponašanja Predintencionalna ili refleksivna ponašanja koja izražavaju stanje subjekta. Stanje (gladno, mokro) se interpretira od strane negovatelja.
2. Protestuje Da li znate kada vaše dete ne želi nešto specifično poput određene hrane, igračke ili igre poput golicanja? ☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, šta vaše dete radi zbog čega pomišljate da ne želi nešto?	2 a b c d e f g	a) Pokreti glava (okretanje, zabacivanje) b) Pokreti ruku (udaranje, guranje, bacanje) c) Pokreti nogu (lupanje, šutanje) d) Izrazi lica (mrgođenje, grimase) e) Vokalizacije (kukanje, zanovetanje, vrištanje) f) Odmiče se od osobe ili predmeta g) Drugo ponašanje _____	II. Intencionalna ponašanja Ponašanje je intencionalno ali nije intencionalno (namerno) komunikativno. Ponašanje služi da utiče na ponašanje negovatelja, s obzirom na to da on zaključuje o nameri.
3. Odbija ili odbacuje Da li vam dete s namerom pokazuje da ne želi neki predmet ili aktivnost? ☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, šta vaše dete radi kako bi odbilo ili odbacilo nešto?	3 a b c d e f g h	a) Pokreti celog tela (uvijanje, okretanje) b) Okreće glavu od toga ili u stranu c) Pokreti ruku ili šaka d) Pokreti nogu (šutanje, lupanje) e) Vokalizacije (vrištanje, kukanje) f) Izrazi lica (mrgođenje, grimase) g) Odguruje predmet ili osobu h) Drugi nekonvencionalni gest _____	III. Nekonvencionalna komunikacija Nekonvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja.
	a b c d	a) Daje vam neželjeni predmet b) Odmahuje glavom („ne”) c) Specifične intonirane vokalizacije („a-a”) d) Drugi konvencionalni gest _____	IV. Konvencionalna komunikacija Konvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja. Dete pokazuje „dvostruku orijentaciju”.
	a b c	a) Odbija sliku ili crtež neželjene stvari b) Odbija simbol objekta koji ne želi c) Odbija drugi konkretan simbol _____	V. Konkretni simboli Ograničena upotreba konkretnih simbola kako bi se predstavili specifični entiteti. 1:1 korespondencija između simbola i referenta.
	a b c d e f g	a) Izgovorena reč („ne”, „gotovo”) b) Manuelni znak („ne”, „stani”) c) Napisana reč („ne”, „gotovo”) d) Reč na Brajevom pismu („ne”, „stani”) e) Apstraktni 3-dimenzionalni simbol (za „ne”, „stani”) f) Apstraktni 2-dimenzionalni simbol (za „ne”, „stani”) g) Drugi apstraktni simbol _____	VI. Apstraktni simboli Ograničena upotreba apstraktnih simbola kako bi se predstavili entiteti. Simboli se koriste jedan po jedan.
	a b	a) Dva simbola („prestatu to”, „ne želite”) b) Tri simbola („ne ići napolje”) Vrsta simbola _____	VII. Jezik Upotreba sistema simbola baziranog na pravilima. Poređanje kombinacije od 2 ili 3 simbola u skladu sa pravilima sintakse.

Načini da DOBIJE stvari koje želi

Postavite ova pitanja	Odgovorite ovde	Komunikativna ponašanja	Nivo
<p>1. Iskazuje ugodnost</p> <p>Da li znate kada je vaše dete zadovoljno, kada mu je ugodno ili je prijatno uzbuđeno?</p> <p>☐ Ne ☐ Da</p> <p>Ukoliko da, šta vaše dete radi zbog čega pomišljate da mu je ugodno?</p>	<p>1</p> <p>a b c d e f</p>	<p>a) Promene u posturi (ukrućivanje / opuštanje tela)</p> <p>b) Pokreti udova (šutanje, udaranje rukama)</p> <p>c) Pokreti glave (klaćenje glavom)</p> <p>d) Izrazi lica (osmeh)</p> <p>e) Vokalizacije (gukanje, cicanje)</p> <p>f) Drugo ponašanje _____</p>	<p>I. Predintencionalna ponašanja</p> <p>Predintencionalna ili reflektivna ponašanja koja izražavaju stanje subjekta. Stanje (gladno, mokro) se interpretira od strane negovatelja.</p>
<p>2. Nastavlja aktivnost</p> <p>Da li ponekad znate da bi vaše dete želelo da nastavi radnju ili aktivnost koju ste upravo prekinuli (poput poskakivanja, tapšalica ili puštanja muzičke igračke)?</p> <p>☐ Ne ☐ Da</p> <p>Ukoliko da, šta vaše dete radi zbog čega pomišljate da želi da nastavi aktivnost?</p>	<p>2</p> <p>a b c d e f g h i</p>	<p>a) Prilazi željenom objektu</p> <p>b) Pokreti glave (isturanje / klaćenje glavom)</p> <p>c) Pokreti ruku (udaranje rukama)</p> <p>d) Pokreti nogu (šutanje)</p> <p>e) Izrazi lica (osmeh)</p> <p>f) Vokalizacije (gukanje, cicanje, roktanje)</p> <p>g) Usmerava pogled ka željenom predmetu ili osobi</p> <p>h) Uzima željenu stvar</p> <p>i) Drugo ponašanje _____</p>	<p>II. Intencionalna ponašanja</p> <p>Ponašanje je intencionalno ali nije intencionalno (namerno) komunikativno. Ponašanje služi da utiče na ponašanje negovatelja, s obzirom na to da on zaključuje o nameri.</p>
<p>3. Dobija još nečega</p> <p>Da li ponekad znate da vaše dete želi još nečega specifičnog (poput hrane ili igračke)?</p> <p>☐ Ne ☐ Da</p> <p>Ukoliko da, šta vaše dete radi zbog čega pomišljate da bi želelo još nečega?</p>	<p>3</p> <p>a b c d e f g h i</p>	<p>a) Prilazi željenom objektu</p> <p>b) Pokreti glave (isturanje / klaćenje glavom)</p> <p>c) Pokreti ruku (udaranje rukama)</p> <p>d) Pokreti nogu (šutanje)</p> <p>e) Izrazi lica (osmeh)</p> <p>f) Vokalizacije (gukanje, cicanje, roktanje)</p> <p>g) Usmerava pogled ka željenom predmetu ili osobi</p> <p>h) Uzima željenu stvar</p> <p>i) Drugo ponašanje _____</p>	<p>III. Nekonvencionalna komunikacija</p> <p>Nekonvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja.</p>
<p>4. Traži još neke aktivnosti</p> <p>Da li vam vaše dete namerno pokazuje da želi još aktivnosti koju ste upravo prekinuli (poput skrivalica ili puštanja muzičke igračke)?</p> <p>☐ Ne ☐ Da</p> <p>Ukoliko da, na koji način vaše dete traži još neke aktivnosti?</p>	<p>4</p> <p>a b c d e f g h i j k l</p>	<p>a) Pokreti celog tela (bacanje, odskakivanje)</p> <p>b) Pomeru glavu ka željenom predmetu</p> <p>c) Pokreti ruku/šake</p> <p>d) Pokreti nogu</p> <p>e) Vokalizacije (gukanje, cicanje, smejanje)</p> <p>f) Izrazi lica (osmeh)</p> <p>g) Gleda u vas ili željeni objekat</p> <p>h) Vodi ili vuče vašu ruku do željenog objekta</p> <p>i) Dodiruje željeni objekat ili osobu (bez da ga uzme)</p> <p>j) Poseže za ili dodiruje objekat ili osobu</p> <p>k) Hvata vas za ruku</p> <p>l) Drugi nekonvencionalan gest _____</p>	<p>IV. Konvencionalna komunikacija</p> <p>Nekonvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja.</p>
<p>5. Traži novu aktivnost</p> <p>Da li vaše dete namerno pokazuje da želi da izvedete novu aktivnost (ona u kojoj niste upravo učestvovali)?</p> <p>☐ Ne ☐ Da</p> <p>Ukoliko da, na koji način vaše dete traži (naređuje) novu aktivnost?</p>	<p>5</p> <p>a b c d e f g h i j</p>	<p>a) Gleda napred nazad između vas i željenog objekta</p> <p>b) Daje vam ili vam pokazuje nešto</p> <p>c) Pokazuje vam rukom da dodete</p> <p>d) Pruža ruku sa otvorenim dlanom</p> <p>e) Podiže ili širi ruke ka vama (za „gore“ ili „podigni me“)</p> <p>f) Pokazuje prstom ka željenom predmetu</p> <p>g) Klima glavom</p> <p>h) Diže ruku ili maše rukom (zarad pažnje)</p> <p>i) Specifične intonirane vokalizacije</p> <p>j) Drugi konvencionalan gest _____</p>	<p>V. Konkretni simboli</p> <p>Ograničena upotreba konkretnih simbola kako bi se predstavili specifični entiteti. 1:1 korespondencija između simbola i referenta.</p>
<p>6. Traži još istog objekta</p> <p>Da li vam vaše dete namerno pokazuje da želi još nečega (poput igračke ili hrane), nakon što je to već dobilo?</p> <p>☐ Ne ☐ Da</p> <p>Ukoliko da, na koji način vaše dete traži još istog objekta?</p>	<p>6</p> <p>a b c d e f g h i j</p>	<p>a) Ukazuje na fotografiju ili crtež željenog objekta/osobe/aktivnosti</p> <p>b) Ukazuje na simbol u vidu objekta koji predstavlja željenu stvar/osobu/aktivnost</p> <p>c) Pantomimom ukazuje na aktivnosti ili objekat</p> <p>d) Imitira zvukove željenih objekata/aktivnosti</p> <p>e) Drugi konkretan simbol _____</p>	<p>VI. Apstraktni simboli</p> <p>Ograničena upotreba apstraktnih simbola kako bi se predstavili entiteti. Simboli se koriste jedan po jedan.</p>
<p>7. Pravi izbore</p> <p>Da li vaše dete namerno pravi izbor između dve ili više stvari koje mu istovremeno ponudite? (Proverite da li je vaše dete svesno svih prikazanih izbora i ne bira samo prvu stvar koju primeti.)</p> <p>☐ Ne ☐ Da</p> <p>Ukoliko da, na koji način vaše dete pravi izbor?</p>	<p>7</p> <p>a b c d e f g h i j</p>	<p>a) Izgovorena reč („još“, „lopta“)</p> <p>b) Manuelni znak („još“, „lopta“)</p> <p>c) Napisana reč („još“, „lopta“)</p> <p>d) Reč na Brajevom pismu („još“, „lopta“)</p> <p>e) Apstraktan 3-dimenzionalan simbol („još“, „lopta“)</p> <p>f) Apstraktan 2-dimenzionalan simbol („još“, „lopta“)</p> <p>g) Drugi apstraktan simbol _____</p>	<p>VII. Jezik</p> <p>Upotreba sistema simbola baziranog na pravilima. Poređanje kombinacije od 2 ili 3 simbola u skladu sa pravilima sintakse.</p>
<p>8. Traži novi objekat</p> <p>Da li vam vaše dete namerno pokazuje da želi nešto ново (poput igračke ili hrane) što je u njegovoj okolini (može da vidi, čuje ili dodirne) ali što niste ponudili?</p> <p>☐ Ne ☐ Da</p> <p>Ukoliko da, na koji način vaše dete traži novi objekat?</p>	<p>8</p> <p>a b c d e f g h i j</p>	<p>a) Dva simbola („još sok“, „želeći lopta“)</p> <p>b) Tri simbola („radi to ponovo“, „dati meni lopta“)</p> <p>Vrsta simbola _____</p>	<p>9. Traži objekat koji nije prisutan</p> <p>Da li vaše dete namerno traži stvari (igračke, hranu, ljude) koje nisu prisutne u bližoj okolini (stvari koje su van vidokruga, sluha, dodira, u drugoj prostoriji itd.)?</p> <p>☐ Ne ☐ Da</p> <p>Ukoliko da, na koji način vaše dete traži objekte koji nisu prisutni?</p>

Uključivanje u SOCIJALNE interakcije

Postavite ova pitanja	Odgovorite ovde	Komunikativna ponašanja	Nivo
<p>1. Iskazuje interesovanje za druge ljude Primećujete li da je vaše dete zainteresovano za druge ljude?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, šta vaše dete čini zbog čega pomišljate da je zainteresovano za vas ili druge ljude?</p>	1 a b c d e	a) Promene u posturi (ukrućivanje / opuštanje tela) b) Pokreti udova (šutanje, udaranje rukama) c) Izrazi lica (osmeh) d) Vokalizacije (gukanje, cicanje) e) Drugo ponašanje _____	I. Predintencionalna ponašanja Predintencionalna ili refleksivna ponašanja koja izražavaju stanje subjekta. Stanje (gladno, mokro) se interpretira od strane negovatelja.
<p>2. Privlači pažnju Da li vaše dete radi određene stvari koje privlače vašu pažnju iako ne pokušava namerno da privuče vašu pažnju?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, koja ponašanja koja privlače pažnju vaše dete demonstrira?</p>	2 a b c d e f g h	a) Prilazi osobi b) Pokreti glave (isturanje / klaćenje glavom) c) Pokreti ruku (udaranje rukama) d) Pokreti nogu (šutanje) e) Izrazi lica (osmeh) f) Vokalizacije (gukanje, cicanje, roktanje) g) Usmerava pogled ka osobi h) Drugo ponašanje _____	II. Intencionalna ponašanja Ponašanje je intencionalno ali nije intencionalno (namerno) komunikativno. Ponašanje služi da utiče na ponašanje negovatelja, s obzirom na to da on zaključuje o nameri.
<p>3. Traži pažnju Da li vaše dete namerno pokušava da privuče vašu pažnju?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, na koji način dete traži vašu pažnju?</p>	3 a b c d e f g	a) Pokreti ruku/sake (udaranje rukama) b) Vokalizacije (gukanje, cicanje) c) Izrazi lica (osmeh) d) Dodiruje osobu e) Usmerava pogled ka osobi f) Aktivira mehanički „uređaj za dozivanje“ g) Drugi nekonvencionalan gest _____	III. Nekonvencionalna komunikacija Nekonvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja.
<p>4. Pokazuje naklonost Da li vaše dete s namerom pokazuje naklonost prema vama ili bilo kome drugom?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, šta vaše dete radi kako bi pokazalo naklonost?</p>	4 a b c d e f g	a) Gleda napred nazad između vas i željenog objekta, osobe ili mesta b) Daje vam ili pokazuje nešto c) Pokazuje rukom osobi da dođe d) Maše „ćao“ pri dolasku i odlasku e) Klima glavom f) Grli, ljubi, dodiruje nekoga g) Podiže ruku h) Specifične intonirane vokalizacije (upitni zvuk za „da li smem?“ „želiš ovo?“) i) Pokazuje prstom ka nečemu ili nekome j) Drugi nekonvencionalan gest _____	IV. Konvencionalna komunikacija Nekonvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja.
<p>5. Pozdravlja ljude Da li vaše dete s namerom pozdravlja kada neko dođe ili ode?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, na koji način vaše dete pozdravlja vas ili druge ljude?</p>	5 a b c d e f g h i j	a) Fotografija/crtež socijalnog koncepta (fotografija nekog kako maše) b) Drugi konkretan simbol (za socijalni koncept) _____	V. Konkretni simboli Ograničena upotreba konkretnih simbola kako bi se predstavili specifični entiteti. 1:1 korespondencija između simbola i referenta.
<p>6. Nudi, deli Da li vaše dete s namerom nudi ili deli stvari s vama, ne zahtevajući ništa zauzvrat?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, na koji način vaše dete nudi ili deli nešto sa vama?</p>	6 a b c d e f g h i j	a) Izgovorena reč („molim te“, „vidi“, „ćao“, „tvoje“) b) Manuelni znak („molim te“, „vidi“, „ćao“, „tvoje“) c) Pisana reč („molim te“, „vidi“, „ćao“, „tvoje“) d) Reč na Brajevom pismu („molim te“, „vidi“, „ćao“, „tvoje“) e) Apstraktan 3-dimenzionalan simbol („molim te“, „vidi“, „ćao“, „tvoje“) f) Apstraktan 2-dimenzionalan simbol („molim te“, „vidi“, „ćao“, „tvoje“) g) Drugi apstraktan simbol _____	VI. Apstraktni simboli Ograničena upotreba apstraktnih simbola kako bi se predstavili entiteti. Simboli se koriste jedan po jedan.
<p>7. Usmerava pažnju drugoga Da li vaše dete s namerom usmerava vašu pažnju ka nečemu za šta je zainteresovano (kao da kaže „vidi to“)?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, na koji način dete usmerava vašu pažnju ka nečemu?</p>	7 a b c d e f g h i j	a) Dva simbola („voleti ti“, „napolje molim te“, „ćao mama“) b) Tri simbola („to za tebe“, „ja voleti ti“, „vidim ti posle“) Vrsta simbola _____	VII. Jezik Upotreba sistema simbola baziranog na pravilima. Poređanje kombinacije od 2 ili 3 simbola u skladu sa pravilima sintakse.
<p>8. Učtve socijalne forme Da li vaše dete ponekad s namerom koristi učtve forme socijalne interakcije poput traženja dozvole pre izvođenja nečega, naznačavanja „molim te“, „hvala“ ili „izvini“?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, koje učtve socijalne forme vaše dete koristi?</p>	8 a b c d e f g h i j		

Načini da pruži ili traži INFORMACIJE

Postavite ova pitanja	Odgovorite ovde	Komunikativna ponašanja	Nivo																																
			<p>I. Predintencionalna ponašanja Predintencionalna ili reflektivna ponašanja koja izražavaju stanje subjekta. Stanje (gladno, mokro) se interpretira od strane negovatelja.</p> <p>II. Intencionalna ponašanja Ponašanje je intencionalno ali nije intencionalno (namerno) komunikativno. Ponašanje služi da utiče na ponašanje negovatelja, s obzirom na to da on zaključuje o nameri.</p> <p>III. Nekonvencionalna komunikacija Nekonvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja.</p>																																
<p>1. Odgovara na Da/Ne pitanja Da li vaše dete s namerom ukazuje na „da“ ili „ne“ ili „ne znam“ kao odgovor na pitanje?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, na koji način vaše dete odgovara sa „da“ ili „ne“ na pitanja?</p> <p>2. Postavlja pitanja Da li vaše dete postavlja pitanja (ne nužno korišćenjem reči) i jasno želi odgovor od vas?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, na koji način vaše dete postavlja pitanja?</p> <p>3. Imenuje stvari/ljude Da li vaše dete s namerom imenuje ili označava predmete, ljude ili radnje, bilo spontano ili kao odgovor na vaše pitanje (kao što je „Šta je to?“)?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, na koji način vaše dete označava nešto?</p> <p>4. Daje komentare Da li vam dete spontano (bez pitanja) daje informacije o stvarima u vidu komentara („to je lepo“, „vruće“ itd.)?</p> <p>☐ Ne ☐ Da Ukoliko da, na koji način vaše dete daje komentare?</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th>1</th> <th>2</th> <th>3</th> <th>4</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>a</td> <td>a</td> <td>a</td> <td>a</td> </tr> <tr> <td>b</td> <td>b</td> <td>b</td> <td>b</td> </tr> <tr> <td>c</td> <td>c</td> <td>c</td> <td>c</td> </tr> <tr> <td>d</td> <td>d</td> <td>d</td> <td>d</td> </tr> <tr> <td>e</td> <td>e</td> <td>e</td> <td>e</td> </tr> <tr> <td>f</td> <td>f</td> <td>f</td> <td>f</td> </tr> <tr> <td>g</td> <td>g</td> <td>g</td> <td>g</td> </tr> </tbody> </table>	1	2	3	4	a	a	a	a	b	b	b	b	c	c	c	c	d	d	d	d	e	e	e	e	f	f	f	f	g	g	g	g	<p>a) Gleda napred-nazad između vas i objekta ili mesta</p> <p>b) Klima glavom „da“</p> <p>c) Klima glavom „ne“</p> <p>d) Sležu ramenima</p> <p>e) Izrazi lica (osmehivanje, plaženje)</p> <p>f) Specifične intonirane vokalizacije (upitni zvuk, „a“, „a-a“)</p> <p>g) Drugo _____</p> <p>a) Ukazuje na sliku/crtež stvari/osobe/mesta/aktivnosti/kvaliteta/da-ne</p> <p>b) Ukazuje na simbol u vidu objekta koji predstavlja stvar/osobu/mesto/aktivnost/da-ne</p> <p>c) Pantomimom ukazuje na aktivnosti, objekte ili kvalitet</p> <p>d) Imitira zvuk objekta</p> <p>e) Drugi konkretni simbol _____</p> <p>a) Izgovorena reč („da“, „ne“, „zašto?“), naziv stvari, kvalitet)</p> <p>b) Manuelni znak („da“, „ne“, „zašto?“), naziv stvari, kvalitet)</p> <p>c) Pisana reč („da“, „ne“, „zašto?“), naziv stvari, kvalitet)</p> <p>d) Reč na Brajevom pismu („da“, „ne“, „zašto?“), naziv stvari, kvalitet)</p> <p>e) Apstraktni 3-dimenzionalni simbol („da“, „ne“, „zašto?“), naziv stvari, kvalitet)</p> <p>f) Apstraktni 2-dimenzionalni simbol („da“, „ne“, „zašto?“), naziv stvari, kvalitet)</p> <p>g) Drugi apstraktni simbol _____</p> <p>a) Dva simbola („ne hvala“, „to auto“, „zašto ići?“)</p> <p>b) Tri simbola („zašto ići kuća“, „to previše hladno“, „ja ne znati“)</p> <p>Vrsta simbola _____</p>	<p>IV. Konvencionalna komunikacija Nekonvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja.</p> <p>V. Konkretni simboli Ograničena upotreba konkretnih simbola kako bi se predstavili specifični entiteti. 1:1 korespondencija između simbola i referenta.</p> <p>VI. Apstraktni simboli Ograničena upotreba apstraktnih simbola kako bi se predstavili entiteti. Simboli se koriste jedan po jedan.</p> <p>VII. Jezik Upotreba sistema simbola baziranog na pravilima. Poređanje kombinacije od 2 ili 3 simbola u skladu sa pravilima sintakse.</p>
1	2	3	4																																
a	a	a	a																																
b	b	b	b																																
c	c	c	c																																
d	d	d	d																																
e	e	e	e																																
f	f	f	f																																
g	g	g	g																																

Popunjavanje profila

Profil je dizajniran tako da sumira informacije iz Matrice koje ste uneli na stranicama 3-6. Jednim pogledom daje uvid u to kako se dete razvija u pogledu komunikacionih veština.

Koristite marker da zasenčite ćelije na profilu za koji dete demonstrira kompetentnost. Kompetentnost je indikovana ukoliko dete koristi bar jedno ponašanje (samostalno i dosledno) na datom nivou da izrazi datu poruku (stanje, funkcija ili namera). Takođe možete koristiti različite boje da biste označili da li smatrate da je poruka u nastajanju ili savladana. Ne morate da senčite ćelije za nivoe I i II ukoliko smatrate da su ti nivoi potpuno podvedeni (ili zamenjeni) pod veštinama na višem nivou koje je dete steklo.

Ukoliko drugi put primenjujete komunikacionu matricu možete koristiti različite boje da biste istakli novostečene sposobnosti tako da možete lako da vidite koliki se napredak dogodio od poslednje primene.

Tumačenje profila

Profil pokriva otprilike prve dve godine komunikativnog razvoja tipičnog deteta bez smetnji. Posmatranje osenčenih oblasti Profila daće vam predstavu o tome kako se dete razvija u poređenju sa tipičnom decom bez smetnji u razvoju. Što je još važnije, pokazuje gde treba ojačati komunikativni repertoar deteta, i gde mogu postojati praznine u sposobnosti deteta da izrazi koristan opseg poruka.

Korišćenje rezultata matrice za planiranje intervencije

Ova prilično detaljna analiza komunikativnog razvoja namenjena je da pomogne u intervencijama za decu koja sporo napreduju. Rezultati primene matrice mogu pomoći stručnjacima da odrede neposredne komunikacione ciljeve kao i da se upuste u dugoročno planiranje. Za svako dete treba da odredite generički cilj intervencije (koji nivo komunikativne kompetencije će biti cilj), kao i specifične ciljeve intervencije (kakva komunikativna ponašanja i funkcije – ili namere – će biti cilj). Generalno, detetu treba dozvoliti da funkcioniše na svom trenutnom nivou komunikativne kompetencije dok se stalno ide ka sledećem nivou. Tabela pored pruža opšte ciljeve intervencije za decu koja pokazuju kompetenciju na svakom nivou. Prva odluka koju treba doneti je da li da se fokusirate prvenstveno na povećanje kompetencije deteta na trenutnom nivou (što biste uradili da dete ima veoma mali repertoar na trenutnom nivou) ili da se usmerite na sledeći viši nivo. Sledeća odluka je odabir specifičnog komunikativnog ponašanja za cilj. Treba li ciljati samo postojeće ili težiti novim ponašanjima? Ova odluka mora uzeti u obzir detetove grube i fine motoričke veštine, glasovne sposobnosti kao i sva senzorna ograničenja koja mogu otežati ili onemogućiti detetu da proizvede određena ponašanja.

Pored toga, razmotrite sva kognitivna ograničenja koja bi mogla sprečiti da dete razume određene vrste simbola. Naposletku, morate odlučiti koje tačno poruke (stanja, funkcije ili namere) želite da ciljate. Pogledajte Profil da biste utvrdili gde postoje praznine u ekspresivnim sposobnostima deteta i razmislite o odabiru novih poruka koje dete zaista treba da može da izrazi.

Sedam nivoa komunikativne kompetencije i opšti ciljevi intervencija

Nivo	Istaknuta ponašanja	Ciljevi intervencija
I. Predintencionalna ponašanja	Predintencionalna ili refleksivna ponašanja koja izražavaju stanje subjekta. Stanje (gladno, mokro) se interpretira od strane negovatelja.	Uspostavite svrsishodno ponašanje kreiranjem visokoresponzivnog okruženja.
II. Intencionalna ponašanja	Ponašanje je intencionalno ali nije intencionalno (namerno) komunikativno. Ponašanje služi da utiče na ponašanje negovatelja, s obzirom na to da on zaključuje o nameri.	Odgovorite na potencijalno komunikativna ponašanja kako bi dete postalo svesno njihove komunikativne svrhe.
III. Nekonvencionalna komunikacija	Nekonvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja.	Oblikovati nekonvencionalne u konvencionalne gestove i/ili korišćenje ciljanih simbola.
IV. Konvencionalna komunikacija	Konvencionalni gestovi se koriste sa namerom da utiču na ponašanje negovatelja. Dete pokazuje „dvostruku orijentaciju“.	Podučavajte 1:1 korespondenciju između simbola (konkretni ili apstraktni) i referenata.
V. Konkretni simboli	Ograničena upotreba konkretnih simbola kako bi se predstavili specifični entiteti. 1:1 korespondencija između simbola i referenata.	Podučavajte 1:1 korespondenciju između apstraktnih simbola i referenata.
VI. Apstraktni simboli	Ograničena upotreba apstraktnih simbola kako bi se predstavili entiteti. Simboli se koriste jedan po jedan.	Podučavajte kombinovanje simbola u iskaze od dva i tri simbola.
VII. Jezik	Upotreba sistema simbola baziranog na pravilima. Poređanje kombinacije od 2 ili 3 simbola u skladu sa pravilima sintakse.	Proširite semantičke i sintaktičke sposobnosti.

Ime _____

Datumi _____ / _____

Ispunjen od strane _____

I Predintencionalna ponašanja 0-3 mes.	(1) Iskazuje neugodnost	(1) Iskazuje ugodnost					(1) Iskazuje interesovanja za druge ljude										
	II Intencionalna ponašanja 3-8 mes.	(2) Protestuje	(2) Nastavlja aktivnost	(3) Dobija još nečega			(2) Privlači pažnju										
III Nekonvencionalna komunikacija 6-12 mes.		(3) Odbija, odbacuje	(4) Traži još neke aktivnosti	(5) Traži novu aktivnost	(6) Traži još istog objekta	(7) Pravi izbore	(8) Traži novi objekat	(3) Traži pažnju	(4) Pokazuje naklonost								
	IV Konvencionalna komunikacija 12-18 mes.	Odbija, odbacuje	Traži još neke aktivnosti	Traži novu aktivnost	Traži još istog objekta	Pravi izbore	Traži novi objekat	Traži pažnju	Pokazuje naklonost	(5) Pozdravlja ljude	(6) Nudi, deli	(7) Usmerava pažnju drugoga	(8) Učtve socijalne forme	(1) Odgovara na da/ne pitanja	(2) Postavlja pitanja		
V Konkretni simboli 12-24 mes.		Odbija, odbacuje	Traži još neke aktivnosti	Traži novu aktivnost	Traži još istog objekta	Pravi izbore	Traži novi objekat	(9) Traži objekte koji nisu prisutni	Traži pažnju	Pokazuje naklonost	Pozdravlja ljude	Nudi, deli	Usmerava pažnju drugoga	Učtve socijalne forme	Odgovara na da/ne pitanja	Postavlja pitanja	(3) Imenuje stvari/ljude
	VI Apstraktni simboli 18-24 mes.	Odbija, odbacuje	Traži još neke aktivnosti	Traži novu aktivnost	Traži još istog objekta	Pravi izbore	Traži novi objekat	Traži objekte koji nisu prisutni	Traži pažnju	Pokazuje naklonost	Pozdravlja ljude	Nudi, deli	Usmerava pažnju drugoga	Učtve socijalne forme	Odgovara na da/ne pitanja	Postavlja pitanja	Imenuje stvari/ljude
VII Jezik 24 mes. +		Odbija, odbacuje	Traži još neke aktivnosti	Traži novu aktivnost	Traži još istog objekta	Pravi izbore	Traži novi objekat	Traži objekte koji nisu prisutni	Traži pažnju	Pokazuje naklonost	Pozdravlja ljude	Nudi, deli	Usmerava pažnju drugoga	Učtve socijalne forme	Odgovara na da/ne pitanja	Postavlja pitanja	Imenuje stvari/ljude
		ODBLJANJE			DOBLJANJE			SOCIJALNE interakcije					INFORMACIJE				

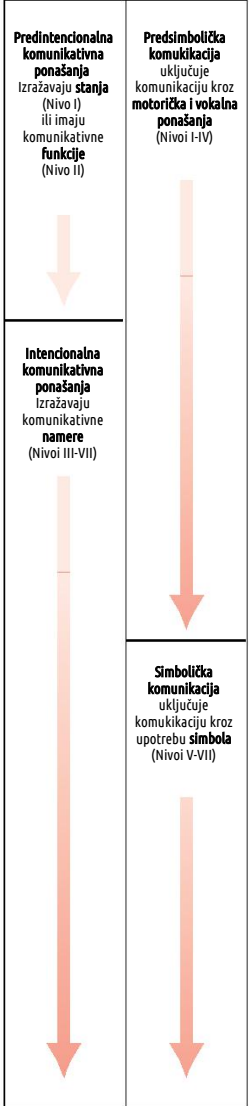
Tip simbola

Za nivoe V, VI ili VII, navedite tipove simbola koji se koriste (npr. slikovni simboli, objekti, gestovi, govor)

_____

_____

KARAKTERISTIKE

PROFIL KOMUNIKACIONE MATRICE

Čeriti Rouland, Ph.D.
©1990, 1996, 2004

Oregon institut za invaliditet i razvoj
Besplatan broj 888-909-4030
www.designtolearn.com

Komunikaciona matrica

... za profesionalce

je procena komunikacijskih veština dizajnirana za decu u najranijim fazama razvoja komunikacije.

Podržava različite forme izražavanja i korisna je za pojedince koji ne koriste konvencionalna sredstva komunikacije. Verzija ovog instrumenta prilagođena roditeljima takođe je dostupna u verziji za štampu i na adresi

www.designtolearn.com

Posetite našu veb stranicu za dodatne praktične informacije i materijale.

Oregon institut za invaliditet i razvoj
Design to Learn Projects
Besplatan broj 1-888-909-4030

Posetite našu veb stranicu
www.designtolearn.com
za dodatne praktične informacije i materijale.